

AZ ERDELYI MAGYAR-ROMÁN JÖVŐ KILÁTÁSAI.*

Likvidálni kellett egy nagyon terhes örökséget. A nyílt, vagy burkolt fasizmus évei megnehezítették a helyzetet, különösen Észak-Erdélyben. A sovinizmus, a gyűlölet, a bosszúvágy mérge nemesak a középosztály, hanem részben a parasztság soraiba is behatolt, sőt még a román és magyar munkásság soraiban is voltak egyesek, akik a sovinizta bujtogatásnak nem tudtak ellentállni. Egy ravasz és lelkiismeretlen propaganda gerjesztette a meggagdagodási vágyakat azok rovására, akik a haza elhagyása, illetve kivándorlás előtt állottak; a tömegek megnyerése érdekében a reakcióskok mindig tudtak hatást gyakorolni a lealjasabb ösztönökre.

Magyarországon és Romániában bevezették a kötelező közoktatást; ez természetesen egy örvendetes cselekedet, de ezt a közoktatást az elnyomó, uralkodó osztályok szolgálatába állították. Az ezekben az iskolákban erjesztett nacionalizmus harcias, imperialista volt, az uralkodó osztály érdekében, hogy a tömegeket a saját érdekeik ellen, egyik lakosságot pedig a másik ellen lehessen kijátszani. Esztelen sovinizmust folytattak más népek céljai érdekében, gyermekesen dicsőítve a saját népüket. Jellemző Spiru Haret¹ volt miniszternek az összes tantestületekhez intézett körrendelete, amelyből néhány részletet idézünk: „Igyekeztek a gyerekeket arra nevelni, hogy a mi történelmünk nagy eseményeit jobban értékeljék, mint más népek történelmének nagy eseményeit... Igyekeztek meggyőzni őket, hogy az ő országuk a legjobb ország, hogy népük a legvitézebb, a legnemesebb, a legenerikusabb az összes népek közül. Ne féljetekek attól, hogy ezen az úton haladva túlszokba fogtok tsní: minél messzebb mentek el, annál jobb lesz“.

Ugyanezt az ideológiát még több következetességgel és macacssággal propagálta a magyar iskola is. Magyarország „megcsonkítása“ előtt azt hirdette, hogy: „Szébb, tökéletesebb alakú, természetesebb határokkal rendelkező ország mint Magyarország, vitézebb, okosabb, nemesebb nép, mint a magyar nép, nem található az egész világon“. A „megcsonkítás“ után pedig azt hirdette, hogy „A sorstól igazságtalanabbul vert ország, hitvány mesterkedések áldozata, mint Magyarország nincs...“ „Csonka-Magyarország nem ország, Nagy-Magyarország mennyország“. Nagy-Magyarország földi paradicsom, mennyország. Lehetségek, hogy ez a helyzet így maradjon? — tették fel a kérdést százezernyi plakáton és transzparenseken. „Nem, nem, soha!“ A sovinizmust államdoktrinává tették,

* Részlet a szerző „Románi și Unguri“ (Románok és magyarok) című könyvéből. Bukarest, 1947. A román Állami Könyvkiadó kiadása.

¹ 1897. április 22-én kelt 3253. számú körrendelet. Oprele lui Spiru Haret. București, 1941. I. kötet. 236. l.

miniszteri székekben folytatták, úgy amint azt — szórványosabban, — Trianon előtt is csinálták. Hogy a boldog Magyarországról a „megesonkítás” előtt százezernyi parasztnak és munkásnak, tősgyökeres magyarnak, Amerikába kellett kivándorolnia, hogy egyes magyar falvakban a lakosság többsége barlangokban lakott, erről egy szót sem szólt a nacionalista iskola. Mint ahogyan a román iskola sem beszélt a parasztok 1907-es évi lázadásáról, az analfabétizmusról, a bőrbetegségekről, a falusi gyermekhalandóságról. Ez az iskola azt tanította, hogy minden rossz az országban és a határokon túl lévő idegenektől származik, akik pedig rossz „uralomról”, illetve „kormányzatról” beszélnek, azok az ország ellenségei és börtönbe a helyük.

Hogy ez a nemcsak az iskolákban, hanem plakátok, ujságok, rádió, stb. útján folytatott propaganda nem okozott még nagyobb rombolást, az elsősorban az alsó rétegek megfontoltságának és bölcsességének tulajdonítható. Iorga Miklós, akit nem lehet megvádolni azzal, hogy hiányzott belőle a nacionalizmus, 1932-ben² mondotta: „A nemzetek közötti gyűlölet csak a felső rétegekben van meg, ujságok, könyvek által táplálva és az iskolák útján kitermelve. Alant az emberek, akik egyazon munkát végeznek, megértik egymást; a román paraszt és a magyar paraszt egyazon földön lakva, amikor magukra hagyják őket, uszítás nélkül, régi jóviszonyban élnek egymással. A mesterségek, a kereskedelem olyan kapcsolatokat kívánnak, amelyeket senki sem nélkülözhet csak azért, mert az egyik egy nyelvet, a másik pedig egy más nyelvet beszél”.

Néhány éven belül a fasiszták által a munkás és paraszti rétegek körében okozott sebek be fognak gyógyulni. Az élet Erdélyben újra a rendes mederbe kerül. Magyarok és románok között sor került a baráti együttműködési kapcsolatok felvételére; ne felejtjük el, hogy Erdélyben a középosztályban és a munkásság soraiban a románok közt százezrével vannak vegyesházasságok és hogy számtalan olyan család van, amelynek közeli magyar rokona van és viszont.

Nagy nehézségbe ütközik a középosztály egyes rétegeinek szellemi fertőtlenítése. Egyesek hozzászórtak ahhoz, hogy a román államban az „őslakó elem”, a „bennszülöttek” elsőbbséget élveznek, hogy az állam által nyújtott összes hasznokból az „idegenek”-kel szemben előnyben részesüljenek. Ugyanígy a magyarok soraiban is volt egy réteg, amelynek a magyar nemzeti államról ugyanilyen felelőse volt: csak hogy őt ez az osztály „államfenntartó elemnek” stb.-nek tekintette magát. A valóságban, éme „nemzeti” elv alapján hasznot húzóak nem voltak olyan sokan; nagyobb volt az igénylők száma, akik az érdekelt politikusoktól bármikor vezettetni engedték magukat. Ezek a történelem folyását nem tudják másként elképzelni, minthogy a „magyarok alatt” a románok, a „románok

² N. Iorga: Contra duşmăniei dintre naţii. Romăni şi Unguri. Bucureşti, 1932. 31. 1.

„alatt“ pedig a magyarok legyenek elnyomva. Nem akarják észrevenni, egyes országok példáját, ahol a népek nem vitatkoznak az „elsőbbségen“ és a maguk részére éppen ezáltal biztosítják a fejlődést és a békét. Ezzel szemben Észak-Erdélyben közel 100 év alatt ötször változott az uralom — 1849-ben Erdélyt bekebelezte Ausztria német hivatalos nyelvvel; 1867-ben a magyar állam; 1918-ban a román állam; 1940-ben Észak-Erdély a magyar állam; 1945-ben pedig a demokratikus román állam uralma alá került. Száz év alatt öt változás, öt kataklizma százezernyi család részére. És mindenekelőtt: az ország maga is szenved, örökös provizóriumokban, nyugtalanságban élve nem tudja megoldani a maga gazdasági és kulturális problémáit.

A nemzeti problémát ezúttal szerencsére nem ezek a sovinizmustól megfertőzött urak oldották meg. A faszizmus leverése után a világban valami megváltozott. Az erőviszonyok mások: a földbirtokosságot ma már felszámolták, a nagytőkések és ipari magnások pedig mindenható erejüket elvesztették; az ország bel- és külpolitikáját nem az ő érdekük irányítja. A munkásság tudja, hogy sorsának jobbrafordulása az ország demokratizálásától függ; a parasztságot meg lehetett győzni, hogy az ő természetes szövetségesei a munkások, a tisztánlátó értelmiségiek pedig tudatában vannak annak, hogy az ő helyük azok mellett van, akik dolgoznak és nem azok mellett, akik a mások munkájából akarnak megélni. Ugyanígy tekintetbe veszik az együttlévő nemzetiségek is azt, hogy az ő sorsuk az ország demokratizálásának a függvénye.

Az ország az igazi demokrácia megvalósításának útjára lépett. Amilyen mértékben valósul meg nálunk a demokrácia, ugyanolyan mértékben nyer megoldást a nemzetiségi probléma is. Megmutattam, hogy a demokrácia hiánya miként rontja meg a nemzetek közötti viszonyokat. Fél évszázad alatt, 1867-től 1918-ig, a román paraszt, — akit a birtokosok kiszípolyoztak, jogaikból kiforgattak, a szolgabírók és jegyzők durván bántottak, a csendőrök is megverték, — nem a magyarországi félfendális állapotok ellen harcolt, hanem a magyar uralom ellensége volt, a magyarok ellensége; éppen úgy, mint ahogy a magyar polgárság és parasztság nagy többsége minden rosszért — amelyet az érdekelt politika, egy nagyrészben korrump és népellenes közigazgatás miatt a két világháború között elszenvedett, — a románokat vádolta. A demokratikus elveknek a valóságban való átültetése — amelyek szerint az állami szerveknek a nép érdekeit kell szolgálniuk, a tisztviselőknek a lakosság anyanyelvét kell beszélniük és nem a lakoságnak a tisztviselők nyelvét; amely szerint a törvény bármilyen faji megkülönböztetést büntet, illetve megtilt, mindez a lelkek megnyugvását hozza magával. Természetesen sok állami tisztviselőnek a mentálitása ma még kívánnivalót hagy hátra, de a demokratikus eszmék idővel a tisztviselői karban is tért hódítanak. Jó és becsületes közigazgatás, tökéletes igazságszolgáltatás, demokratikus szellemű iskola — mindez a lakosság anyanyelvén, — a követelményei egy reális demokráciának és ugyanakkor alapfeltételei is a békének és a nemzetiségek közötti jó együttműködésnek.

Veszedelemek még mindig vannak. Még nem tűnt el teljesen Hatvany (1849), Urmánczy (1918), a Maniu-gárdák (1944) szelleme, azok politikája, akik a románokat és a magyarokat bármilyen eszközzel össze akarják veszejteni. Az érdekelt reakciós körök bujtogatója még fennáll, mint ahogyan fennáll a román és a magyar reakciósok testvéri együttműködése is a fiatal román demokrácia megdöntése érdekében. De ez a demokrácia — amely a román és magyar nép érdekeinek védelmezője, — ezeket a reakciósokat ártalmatlanná teszi, mert az ellenük való harc a román állam életbevágóan fontos kérdése.

Nem kell elhallgatnunk: a román és a magyar értelmiségiek rétegében még dühöng a sovinizmus. Átnevelésük nehéz feladat és nem lehet máról-holnapra megvalósítani. Amit azonban meg lehet valósítani az, hogy az iskolákban már ne tanítsanak egy meghamisított történelmet, amely a magyarok és románok közötti ezeréves nemzeti harcról szól, amikor a valóságban Erdélyben évszázadokon keresztül nem nemzeti, hanem szociális harc folyt, amelyben egyik oldalon a román és magyar jobbágyok, másik oldalon pedig a kiváltságosak osztálya állott. Ne magyarazzák hamisan 1848—1849-es eseményeket, hanem ezekből az eseményekből vonják le a valódi tanulságokat, azt, hogy a nemzetiségi kérdés jelentőségének megnevértése egy állam-létezésére nézve a legsúlyosabb következményekkel járhat. Minden erdélyi öntudatát át kell haszna az, hogy ha a saját problémáinkat nem mi oldjuk meg, akkor nyereszedők, spekulánsok fogják megoldani, de nem az erdélyi román és magyar nép érdekében, hanem a saját érdekükben. És mindenkinek, románoknak és magyaroknak egyaránt tekintetbe kell venniük, hogy az igazi hazaszeretet nem a nemzeti nagyzási hóbort, a mindenféle önimádat nacionalizmusa s a más népek lebecsülése, hanem a tettek, a cselekedetek patriotizmusa: cselekedetek néped és országod érdekében. „A hazaszeretet pozitív munka; nem az üres szavak, hanem a jócselekedetek körébe tartozik“ — mondja³ Sadoveanu Mihály.

Vélt érdekeik egyeseket megakadályoznak majd abban, hogy a nemzetiségi kérdésben tisztán lássanak. Van egy sereg ember, akik megszokták azt, hogy a „nacionalizmusból“ éljenek, hogy az ő „etikai származásuk“ alapján maguknak kiváltságos helyzetet biztosítsanak. A demokrácia fejlődésével azonban ez az osztályklick fokozatosan megesappan majd és az ilyen kiváltságokra törekvők száma is le fog apadni. Az ország iparosítása az embereket hozzászoktatja majd ahhoz, hogy fizetésüknek és társadalmi pozíciójuknak egyetlen fokmérője a munkateljesítményük legyen. Nem pedig „tősgyökeres“ mivoltuk, amellyel egyesek középkori nemesi jogait akarták helyettesíteni.

Ráléptünk a demokrácia útjára, nemcsak a belső változások, hanem a teljesen megváltozott külső helyzet következtében is.

³ „Patriotism“ (Hazaszeretet), a „Scântea“ c. lap 1946. 556-ik számában megjelent cikk. A cikk pompás kritikája a régi iskolának és útmutatás egy új nevelés felé.

A Habsburg-birodalom és az imperialista Németország helyét — amelyeknek az volt az érdekük, hogy a Dunamedence népei között ellenségeskedést szítsanak, — az egyetlen nagyhatalom ma a Szovjet-Unió, amely nekünk szomszédunk. Egy hatalmas ország, egy egész kontinens, kilencvenszer nagyobb, mint Románia. Óriási nyersanyagforrás, erős ipara, roppant nagy és áldozatkész munkásömege van. A háború igazolta erejét: a kontinensen az egyetlen ország volt, amely minden idők legfélelmetesebb hadigépezetének ellentállt. Óriási áldozatok árán, győztesen került ki egy háborúból, amelyet nem akart. Most az a célja, hogy a békét biztosítsa. Nincs szüksége háborúkra, mert nem ismeri sem a munkanélküliséget, sem a gazdasági krízist. A Szovjet-Unióban nincsenek befolyásos körök, nehézipari mágnások, akik a háborúból, hasznot húzhatnak. A szovjet nép boldog, hogy tankok helyett újra traktorokat gyárthat. Külpolitikájának célkitűzése az, hogy országának határain ne legyenek háborús gócpontok; íme a szovjetek érdeke — ami egyben a mi érdekünk is, jobban, mint bárhol másutt, — hogy békesség uralkodjék, a nemzetiségek között legyen jóviszony, a népek érdekében pedig demokratikus rendszer uralkodjék.

Ez a külső valóság, a belső valóság pedig a munkásság növekvő ereje. A munkásság pedig nem fogja eltűnni, hogy soraikat megbontsák; hiába is erőlködnek egyesek. Túlsokat szenvedett a diktatúrák alatt és „áldemokráciák“, a „történeti korszakok“ idejében. A munkástömegek öntudatosítása, a munkásság és parasztság között szövődő kapcsolatok, az igazi értelmiségiek tisztálátása, amelyet a Szovjet-Unió és az őszintén demokratikus szomszédállamok támogatnak, mindezek olyan tényezők, amelyek garanciát képeznek az ország demokratizálására és a nemzetiségi problémáknak eme demokráciában való igazságos megoldására.

Nehéz harcok után, a demokrácia megvetette a béke és a mindkét nép közötti testvéri együttműködés szilárd alapját, amely két népnek a sorsa ezer év óta Erdély sorsával forrott egybe. A „vagy megszokik, vagy megszökik“ jelszó, — amelyet érdekelt körök, a munkakerülők, a harácsolók, a politikusok, akik szétválasztani és uralkodni akartak és akarnak még ma is, — helyébe a demokrácia jelszava lépett: egyenlő jogokat és kötelezéseket az ország összes lakóinak, nemzetiségi megkülönböztetés nélkül, a haza javára, a haza békességéért és biztonságáért.

VICTOR CHERESTESIU
Fordította: PUSZTAI JÓZSEF